

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

**ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΘΕΩΡΙΑ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ
της NDI**

Θεσσαλονίκη, 2015

Φιλοσοφία, Θεωρία και Μεθοδολογία της Παρεμβαίουσας Μη Κατευθυντικότητας - NDI

Περίληψη

Η Παρεμβαίνουσα-Μη-Κατευθυντικότητα είναι θεωρία κατανόησης των ανθρωπίνων λειτουργιών σε ψυχολογικό, θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο και συγχρόνως μέθοδος διευκόλυνσης της πορείας μάθησης και ανάπτυξης, όπως και ψυχοθεραπείας. Πρόκειται για θεωρία που επεξεργάζεται ο Γάλλος καθηγητής Michel Lobrot από τα μέσα της δεκαετίας του '60 και την ολοκληρώνει, στις βασικές της αρχές, περί τα τέλη της δεκαετίας του '80. Ουσιαστικά πρόκειται για φιλοσοφία του ανθρώπου και των σχέσεών του, για αντίληψη και στάση ζωής που βασίζεται στο σεβασμό της αυτονομίας και της ελευθερίας του εαυτού και του άλλου, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, προσωπικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων.

Η NDI ακολουθεί τις βασικές αρχές της μη-κατευθυντικότητας (K.Lewin, C.Rogers) προεκτείνοντάς τες βασιζόμενη στη σημασία της επιθυμίας για τη μάθηση και την ανάπτυξη και στη διάκριση μεταξύ **επιρροής** και **επιβολής**. Η έννοια της **παρέμβασης** είναι κεντρική. Αναγνωρίζεται η μη-κατευθυντικότητα ως επιρροή και όχι ως επιβολή. Μ'αυτή την έννοια τόσο η παιδεία όσο και η ψυχοθεραπεία επιδιώκουν τη δημιουργία συνθηκών και προτάσεων δραστηριοτήτων καλλιέργειας επιθυμιών, μάθησης, δημιουργικότητας, έκφρασης και επικοινωνίας.

Η μεθοδολογία της NDI βασίζεται στο τρίπτυχο **Ακούω-Προτείνω-Συνοδεύω**, με **Ενσυναίσθηση, Γνησιότητα και Ανεπιφύλακτα θετική αποδοχή**. Το έργο της εμπύχωσης ομάδων κάθε τύπου και κοινού, εκπαίδευσης, ψυχοθεραπείας, εργασίας, διακοπών, κ.ά. είναι έργο από κοινού δημιουργίας εμπυχωτών και μελών. Οι βασικές αρχές της παρεμβαίνουσας μη-κατευθυντικής πρότασης, αντίληψης και στάσης είναι συνεπείς, αυστηρές και συστηματικές ως προς τη δημιουργία συνθηκών έκφρασης και επικοινωνίας, κλίματος αποδοχής, εμπιστοσύνης και συνεργασίας, μέσω της διευκόλυνσης και της συνοδείας. Η συμπεριφορά όπως και οι εκτιμήσεις, απόψεις και προτάσεις των εμπυχωτών (εκπαιδευτικών, ψυχοθεραπευτών, κ.ά.) είναι αυτονόητο ότι επηρεάζουν τους συμμετέχοντες. Αυτό όχι μόνο θεωρητικά και μεθοδολογικά είναι αποδεκτό αλλά και επιδιώκεται, πάντοτε όμως υπό την προϋπόθεση της ικανοποίησης αναγκών, ενδιαφερόντων και επιθυμιών των συμμετεχόντων. Επιδιώκεται σταθερά η έκφραση των υπάρχοντων επιθυμιών όπως και η δημιουργία νέων, μέσω βιωματικών εμπειριών σε τομείς στους οποίους οι συμμετέχοντες επιθυμούν να εμπλακούν και να εξερευνήσουν.

Η Παρεμβαίνουσα Μη Κατευθυντικότητα (Non Directivité Intervenante) ή N.D.I. είναι γενική θεωρία κατανόησης των ανθρωπίνων λειτουργιών σε ψυχολογικό, θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο και συγχρόνως παιδαγωγική μέθοδος διευκόλυνσης της μάθησης και της ανάπτυξης, όπως και ψυχοθεραπείας. Στο σύνολό της συνιστά φιλοσοφία του ανθρώπου και των σχέσεών του, αντίληψη και στάση ζωής που βασίζεται στη δύναμη των βιωμάτων, των συγκινήσεων και των επιθυμιών, όπως και στο σεβασμό της αυτονομίας και της ελευθερίας του καθένα, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, προσωπικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων, μέσα σε σχέσεις

επικοινωνίας, προσωπικής εμπλοκής, συνάντησης και αλληλοεπιρροής.

Η NDI εδράζεται επιστημολογικά στην αναγνώριση της συνεχούς κατασκευής, δημιουργίας και δυναμικής σύνθεσης και επανασύνθεσης από εμάς τους ίδιους, των ποικίλων, ετερογενών και διάσπαρτων στοιχείων που συγκροτούν τόσο τον ψυχικό όσο και τον κοινωνικό μας κόσμο. Είναι μέθοδος ανάπτυξης και εμπλουτισμού του ψυχικού κόσμου σε όλους τους τομείς και ως τέτοια πρέπει να την αντιλαμβανόμαστε, ακόμη και ως προς την ψυχοθεραπευτική της λειτουργία. Η NDI δεν επικεντρώνεται στο σύμπτωμα και στην αντιμετώπισή του αλλά στις επιθυμίες και στη διεύρυνσή τους. Ακόμη και στις πιο βαριές περιπτώσεις που χρήζουν συστηματικής θεραπείας, η NDI, δίχως να υποτιμά τα θεραπευτικά μέσα και παρεμβάσεις που απαιτούνται, επικεντρώνεται στο εδώ και τώρα του υποκειμένου, το ακούει, το συνοδεύει, συμπάσχει και μοιράζεται την εμπειρία του, οποιαδήποτε και αν είναι αυτή. Αυτό έχει δειχθεί ότι διακόπτει τον ατέρμονα κύκλο της προοδευτικής απομόνωσης του υποκειμένου και ξαναφέρει την κίνηση μέσα από το μοίρασμα και την επικοινωνία.

Την NDI επεξεργάζεται ο γάλλος καθ. Michel Lobrot, ψυχοθεραπευτής, ψυχοκοινωνιολόγος και ψυχοπαιδαγωγός (Michel Lobrot, *“Ζώντας μαζί, Η Παρεμβαίνουσα Μη Κατευθυντικότητα στη ζωή μας”*, εκδ. Αρμός, Αθήνα, 20015). Μέσα από διάφορες επιρροές (παιδαγωγικό κίνημα Freinet, Σοσιαλισμός ή Βαβαρότητα του Κ.Καστοριάδη, Θεσμική παιδαγωγική σε συνεργασία με τον G.Lapassade, Πειραματικό πανεπιστήμιο Paris 8-Vincennes, κ.ά.). Το πεδίο των ερευνών του είναι εξαιρετικά ευρύ, κινούμενος στο πλαίσιο των ανθρωπίνων επιστημών με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την βιολογία και την ψυχοβιολογία, την κοινωνική ανθρωπολογία και την ψυχο-ιστορία, επιδιώκοντας μια συνθετική προσέγγιση

φαινομενολογικού και κονστρουκτιβιστικού προσανατολισμού. Υποστηρίζει τη σημασία του ψυχολογικού παράγοντα σε συσχετισμό με τον κοινωνικό, για τη διαμόρφωση και τη λειτουργία τόσο του ενός όσο και του άλλου. Το πρόβλημα της συσχέτισής τους επισκιάστηκε λόγω απουσίας της έννοιας της **πολυδιάσπασης (dissociation)** στις αναλύσεις που έχουν γίνει. Το άτομο θεωρήθηκε ως παθητικό απέναντι σε μια κοινωνία που προϋπάρχει και το διαμορφώνει ολοκληρωτικά με ποικίλους τρόπους, όπως συμπεραίνει ο Durkheim και οι στρουκτουραλιστές και οι φονκσιοναλιστές ανθρωπολόγοι, στη συνέχεια των Levi Straus και Radcliff-Brown. Αντίθετα όλα αλλάζουν, συνεχίζει ο Lobrot, όταν δούμε από τη μια την κοινωνία αποτελούμενη από άτομα που συνεχώς διασπώνται, αλλάζουν και επανασυντίθενται, και έτσι δεν δημιουργούνται σταθερά πλαίσια τάξεων και άλλων ομαδοποιήσεων, και από την άλλη τα άτομα να επιλέγουν, να ιδιοποιούνται ή απορρίπτουν στοιχεία της κοινωνίας, το καθένα με τον τρόπο και τις ιδιαιτερότητές του. Σ' αυτή την οπτική τα άτομα όχι μόνο αυτοκατασκευάζονται ιδιοποιούμενα διάσπαρτα στοιχεία της κοινωνίας, που δεν την αντιλαμβάνονται και δεν την αντιμετωπίζουν ως σύνολο, αλλά και τη μεταμορφώνουν συνεχώς. Είναι ενεργές δυνάμεις και όχι άμορφες παθητικές μάζες (P.Boumard, G.Lapassade, M.Lobrot, *Le mythe de l' Identité*, Paris, Economica, 2006).

Η NDI εμπνέεται από τις βασικές αρχές του έργου και της μη-κατευθυντικότητας του Carl Rogers, (*ενσυναίσθηση, γνησιότητα, ανεπιφύλακτα θετική αποδοχή, ενεργός ακρόαση, συνοδεία*). Δεν συμφωνεί όμως ότι ο άνθρωπος μαθαίνει και αναπτύσσεται δίχως εξωτερικές παρεμβάσεις και επιρροές. Αυτές συμβαίνουν συνεχώς, ακόμη και μέσα στην πιο αποστειρωμένη συνεδρία. Το θέμα δεν είναι πώς να περιορίσουμε τις επιρροές ή και να τις εξαφανίσουμε, αλλά πώς να τις θέσουμε στην υπηρεσία του κάθε

ενδιαφερόμενου. Ο άνθρωπος αυτοκατασκευάζεται, ναι, αυτοπραγματώνεται όπως χαρακτηριστικά λέει ο Rogers, αλλά μέσα από τις επιρροές που δέχεται. Γιατί να δεχόμαστε όλες τις επιρροές, οικογενειακές, σχολικές, κ.ά. ως απαραίτητες και όχι τις επιρροές των δασκάλων και των ψυχοθεραπευτών μας που εξ αρχής, θεωρητικά τουλάχιστο, οφείλουν να λειτουργούν προς όφελός μας.

Με αυτό το σκεπτικό η NDI εισάγει την έννοια της **παρέμβασης**. Οι παρεμβάσεις νοούνται όχι μόνο στο επίπεδο της διευκόλυνσης της έκφρασης και της επικοινωνίας αλλά και στο επίπεδο του περιεχομένου της. Αυτό γίνεται δυνατό χάρις στη διάκριση που κάνει ο Lobrot μεταξύ **επιρροής** και **επιβολής**. Αυτή είναι η σημαντικότερη κατά τη γνώμη μας επιστημολογική ανατροπή που εισάγει. Ο Rogers, όπως και ο Freud και πολλοί άλλοι, απορρίπτουν την επιρροή για να αποφύγουν την επιβολή. Αντίθετα ο Lobrot εισάγει την **παρέμβαση** και την **παρεμβατικότητα** διαχωρίζοντάς την σαφώς από την **κατευθυντικότητα**. Η επιρροή συνδέεται με τη γνώση, τη μάθηση και την ανάπτυξη ενώ η επιβολή με τη συρρίκνωση του ψυχικού κόσμου, την ανάπτυξη υπεραμυντικών μηχανισμών, την επιθετική καταστροφικότητα, την παθητικοποίηση και την υποταγή. Η παρέμβαση βέβαια στην NDI δεν γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο αλλά ως απάντηση στις επιθυμίες και στα αιτήματα των συμμετεχόντων. Γράφει χαρακτηριστικά ο Lobrot : *«Διαισθάνθηκα, στα χρόνια της δεκαετίας του '80, ότι θα έπρεπε να δοθεί μεγαλύτερη ώθηση στη ροτζεριανή αρχή της μη-κατευθυντικότητας που εισήχθη το 1939-40 και να της αποδοθεί ένα άλλο νόημα. Δεν αρκούσε ο «σύμβουλος» - εκπαιδευτικός ή ψυχοθεραπευτής - να κρατιέται σε απόσταση από αυτούς με τους οποίους ασχολείται, αρκούμενος στο να τους αποδέχεται και να τους στηρίζει θερμά, χάρη στις «επαναδιατυπώσεις» του. Θα έπρεπε επιπλέον να τους δίνει μια βοήθεια, μια στήριξη,*

προτείνοντάς τους λύσεις, προτάσεις, διευκρινίσεις, μοντέλα. Δεν μπορούσε να εγκαταλείπει στο δρόμο αυτούς που ανακάλυπταν νέους στόχους ή που ήθελαν να υλοποιήσουν παλαιούς και τους οποίους δεν είχαν καταφέρει να κατακτήσουν. Θα έπρεπε να μπει σε μια πραγματική συνεργασία μαζί τους, σεβόμενος πλήρως την οπτική και τις προσδοκίες τους και εμπλεκόμενος ο ίδιος προσωπικά. Θα όφειλε να ασκήσει πάνω τους μια επιρροή, δίχως αυτό να σημαίνει οποιαδήποτε επιβολή».

Η κύρια όμως επιρροή που δέχεται η NDI προέρχεται από το έργο του Kurt Lewin και τη **θεωρία του Πεδίου** (*Field Theory*, 1933)^d που διαμορφώνει στο μεσοπόλεμο, στη συνέχεια της **Gestalt Θεωρίας**. Οι προτάσεις του σε επίπεδο μεθοδολογικό παρέμειναν ανολοκλήρωτες. Τη μεθοδολογία του **Training group** που σχεδίαζε το 1947, λίγο πριν πεθάνει, όπου δεν προβλέπονταν κανενός είδους παρέμβαση του συντονιστή, πέρα από τα σχόλια του για τα φαινόμενα της Δυναμικής της Ομάδας που παρατηρούσε, οφείλουμε να την κατανοήσουμε σε συσχέτισμό με τις έρευνές του για το ύφος της ηγεσίας). Ο Lewin, ως συστηματικός ερευνητής, εξετάζει όλα τα δυνατά ενδεχόμενα μη προβαίνοντας βιαστικά σε συνθέσεις. Τη σύνθεση την πραγματοποιεί ο Lobrot 40 χρόνια αργότερα με την πρόταση της NDI.

Η θεωρία πεδίου βασίζει τις διεργασίες γέννησης και λειτουργίας του ψυχικού κόσμου, στη δημιουργία ψυχολογικών εντάσεων που κατευθύνονται προς ποικίλους στόχους, σχετιζόμενους με την ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών αρχικά και στη συνέχεια και των ψυχολογικών που αρχίζουν να δημιουργούνται, δηλαδή των επιθυμιών. Με την ικανοποίηση των αναγκών αυτών **ο Ζωτικός χώρος** του ατόμου, τροποποιείται μια και νέες εντάσεις ενεργοποιούνται, κοκ. Οι εντάσεις αυτές, τα στοιχεία δηλ. που συνιστούν τον ψυχικό μας κόσμο είναι ποικίλα και διάσπαρτα, δίχως να συγκροτούν μια μοναδική και ενιαία

ψυχολογική δομή, προσωπικότητα, ταυτότητα, κλπ. **Ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου είναι πολυδιασπασμένος** τονίζει ο Lobrot. Ενοποιείται μέσα από τις επιτυγχανόμενες συνθέσεις και μορφές που παίρνει κάθε φορά, επιδιώκοντας την ικανοποίηση των αναγκών που ενεργοποιούνται, θέτοντας στόχους και διαμορφώνοντας σχέδια (projects). Η έννοια της *aspiration* (μακροπρόθεσμη προσδοκία) και της *κίνησης προς*, που προέρχεται από την Gestalt θεωρία, είναι κεντρική στο έργο του Lewin . Οι ερευνητές της σχολής της Louvain (Michotte et Nuttin, 1971), στηριζόμενοι στο έργο του Lewin και μέσα από σειρά εξαιρετικής πειστικότητας πειραμάτων έδειξαν ότι ο κεντρικός παράγοντας για τη μάθηση δεν είναι η ικανοποίηση της ανάγκης, η μείωση της έντασης, η ανταμοιβή και η ενίσχυση, όπως υποστήριζαν ο Thorndike, ο Skinner και η συμπεριφορική θεωρία γενικότερα. Ο καθοριστικός παράγοντας αντίθετα βρέθηκε ότι σχετίζεται με το αν οι ενέργειες που εκτελούμε ανταποκρίνονται στις επιθυμίες, στις προσδοκίες και τα σχέδιά μας. Γράφει σχετικά ο Lobrot: *«Η βασική ιδέα αυτής της νέας αντίληψης της μετασχηματιστικής δράσης που ασκούν οι άνθρωποι πάνω σε άλλους, σε μια προοπτική εκπαίδευσης (παιδαγωγική) ή θεραπείας (ψυχοθεραπεία), συνίσταται στο ότι το ανθρώπινο ον δεν μπορεί να δράσει, να μάθει, να κινηθεί, να ζήσει, παρά μόνο υπακούοντας σε εσωτερικές του δυνάμεις, της τάξης της επιθυμίας. Αυτές οι δυνάμεις είναι θεμελιωμένες πάνω σε ένστικτα κληρονομικά, κοινά σε όλους, και σε αποκτήματα προγενέστερα ή μεταγενέστερα της γέννησης. Από αυτές τις δυνάμεις αντλεί ο άνθρωπος την ενέργεια όπως και την κατεύθυνσή του. Δεν έχει λοιπόν κανένα νόημα να προσπαθούμε να του επιβάλλουμε τεχνητά να ακολουθήσει οδούς που δεν τις θέλει, χρησιμοποιώντας απειλές που συνδέονται με συμπεριφορές του (ποινές, αμοιβές). Ακόμη και αν αυτές οι απειλές είναι αποτελεσματικές βραχυπρόθεσμα, δεν αλλάζουν τους βασικούς προσανατολισμούς. Το υποκείμενο παραμένει αυτόνομο ό,τι κι αν κάνουμε, δεν απαντά*

δηλαδή σε ερεθίσματα και καταστάσεις που παρουσιάζονται παρά μόνο αν, και μόνο αν, αυτά τα ερεθίσματα και καταστάσεις ανταποκρίνονται στους εσωτερικούς του προγραμματισμούς, σε αυτό που έχει δομήσει ο ίδιος για τον εαυτό του, ξεκινώντας από τους κληρονομημένους προσανατολισμούς που είναι κοινοί σε όλους τους ανθρώπους». Σ' αυτή την οπτική η NDI επικεντρώνεται στις επιθυμίες του υποκειμένου, στη γέννηση, εμπάθυνση και ικανοποίησή τους, ώστε να διευκολυνθεί ο εμπλουτισμός και η διεύρυνση του ψυχικού κόσμου. Εξ ου και ο χαρακτηρισμός της NDI ως **μεθόδου επικέντρωσης στην επιθυμία (désiderative)**. Η μεθοδολογία που συνεπάγονται αυτές οι θέσεις η θέση μπορεί να εκφρασθεί από το τρίπτυχο **Ακούω** με ενσυναίσθηση, **Προτείνω** παρεμβαίνοντας και **Συνοδεύω** με γνησιότητα και ανεπιφύλακτα θετική αποδοχή (Κ. Μπακιρτζής, "Επικοινωνία και Αγωγή", εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2002).

Γενικότερα η μεθοδολογία της NDI στοχεύει στην από κοινού δημιουργία της μορφής και του περιεχομένου της επικοινωνίας μεταξύ εμπλεκομένων μελών. Ολοι κινούνται μέσα σε σχέσεις ισοτιμίας και αμοιβαίου σεβασμού της διαφορετικότητας και της ελευθερίας του καθένα. Οι βασικές αναφορές και αρχές της παρεμβαίνουσας μη-κατευθυντικής πρότασης, αντίληψης και στάσης είναι συνεπείς, αυστηρές και συστηματικές ως προς τη δημιουργία συνθηκών ανθρώπινης σχέσης, θετικής επικοινωνίας, κλίματος αποδοχής, εμπιστοσύνης και συνεργασίας, διευκόλυνσης και συνοδείας. Οι στάσεις και οι προτάσεις των εμπυχωτών (δασκάλων, συμβούλων, ψυχοθεραπευτών, κ.ά) είναι αυτονόητο ότι επηρεάζουν όπως ήδη αναφέρθηκε. Αυτό, όχι μόνο είναι θεωρητικά και μεθοδολογικά αποδεκτό, αλλά και επιδιώκεται συνεχώς διευκολύνοντας την έκφραση των επιθυμιών, όπως επίσης και η δημιουργία νέων, μέσω εμπειριών που προτείνονται σε τομείς στους ποίους οι ενδιαφερόμενοι επιθυμούν να εμπλακούν και να εξερευνήσουν. Εκείνο που

ριζικά απορρίπτεται, και στο σημείο αυτό αξιολογείται η μη-κατευθυντικότητα του κάθε είδους εμπυχωτή, **δεν είναι η επιρροή του αλλά η επιβολή του**: ο αυταρχισμός και η άσκηση εξουσίας κάθε μορφής, από την επιβολή δραστηριοτήτων μέχρι την ανάλυση, ερμηνεία και τον χαρακτηρισμό της συμπεριφοράς, των λεγομένων και των διαδραματιζομένων, υπό το κύρος της αυθεντίας τους. Οι εμπυχωτές μπορούν να εκφράζουν την προσωπική τους γνώμη όταν τους ζητηθεί ή όταν το κρίνουν απαραίτητο. Κύρια όμως ακούν, συνοδεύουν, διευκολύνουν και παρεμβαίνουν κάνοντας προτάσεις δραστηριοτήτων και υποθέσεις κατανόησης της εμπειρίας και της συμπεριφοράς, αν χρειασθεί, με τη συμφωνία πάντοτε των ενδιαφερομένων. Το νόημα και η σημασία της εμπειρίας, όπως και η επιλογή, αποδοχή ή μη των προτεινομένων δραστηριοτήτων, αφορά τα μέλη αποκλειστικά. Οι εμπυχωτές θέτουν την εμπειρία και τις γνώσεις τους στη διάθεσή τους, δίχως να τις επιβάλλουν. Οι ίδιοι προσπαθούν να είναι γνήσιοι και αυθεντικοί, υποστηρίζοντας και υπερασπίζοντας τις απόψεις τους όταν κρίνουν ότι δεν είναι σαφείς ή ότι παρανοούνται. Οι εμπυχωτής εμπλέκεται σε σχέση πρόσωπο με πρόσωπο και είναι ουτοπικό και αναληθές να θεωρείται ότι μπορεί να απαλείψει τον εαυτό του και τις όποιες επιδράσεις του. Οι ενδεχομένως αρνητικές, όπως και οι θετικές για τους άλλους επιδράσεις των προσωπικών του χαρακτηριστικών-ιδεών-συμπεριφορών, δεν μπορούν να απαλειφθούν με την ανέφικτη στην πράξη αυτοδιαγραφή του. Αντίθετα μπορούν να εντοπισθούν, να μιληθούν και να αναλυθούν από κοινού, ξεκαθαρίζοντας εξ' αρχής ότι με την ανάληψη της ευθύνης της εμπλοκής του ως δρών υποκείμενο, η παρουσία του, οι ενέργειες και οι προτάσεις του αναφέρονται στην αυθεντία που του αναγνωρίζεται (εμπειρία, γνώσεις), αν του αναγνωρίζεται, και όχι, ως θεωρείται συνήθως, στην εξουσία που η εμπειρία και οι γνώσεις του επιβάλλουν. Η διάκριση αυτή στην πράξη συνιστά κομβικό σημείο της εκπαίδευσης εμπυχωτών,

μέσα στα πλαίσια των βασικών αρχών της μη-κατευθυντικότητας.

Επίσης, σύμφωνα με τα κριτήρια της μη επιβολής, της ισοτιμίας και της γνησιότητας, τα μέλη και η ομάδα συνολικά δεν μπορούν να επιβάλλουν δραστηριότητες και τρόπους λειτουργίας με τους οποίους δεν συμφωνούν οι εμπυχωτές, όπως φυσικά και το αντίστροφο.

Μέθοδοι και Τεχνικές: Οι μέθοδοι και οι τεχνικές που χρησιμοποιεί η NDI προέρχονται από τον ευρύτερο χώρο του ανθρώπινου δυναμικού (σωματικές ασκήσεις χαλάρωσης και ενεργοποίησης, τεχνικές αυτοματισμού στη σωματική-μη λεκτική, γραπτή και προφορική έκφραση, τεχνικές της art therapy, ζωγραφική χορός, μεταμφιέσεις, θεατρικές τεχνικές δραματοποίησης και παιχνιδιών ρόλων, φαντασίας και ξυπνού ονείρου, επίλυσης συγκρούσεων, κ.ά. Η συστηματικότητα της NDI δεν έγκειται πρωταρχικά και αποκλειστικά στο σεβασμό προδιαγραφών εφαρμογής των μεθόδων και τεχνικών που χρησιμοποιεί και των ασκήσεων που προτείνει, αλλά στην αναγνώριση της μοναδικότητας της κάθε περίπτωσης και κατάστασης, στο σεβασμό της ελευθερίας και της μοναδικότητας του κάθε προσώπου, της κάθε ομάδας και της κάθε κατάστασης που δημιουργείται. Η εφαρμογή μεθόδων και τεχνικών είναι μοναδική και ανεπανάληπτη εμπειρία από κοινού δημιουργίας, μέσα από τη συνεργασία εμπυχωτών και συμμετεχόντων. Άκρως θετικό και ενδιαφέρον είναι ότι ο κάθε εμπυχωτής, μέσα από την πληθώρα των εμπειριών και των επιρροών που δέχεται, διαμορφώνει την προσωπική του αντίληψη, στυλ, και πρακτική, συνθέτοντάς και υπερβαίνοντας κάθε φορά τον εαυτό του δημιουργώντας την πρότασή του μέσα από τη συνάντηση με τον διαφορετικό, μοναδικό και ανεπανάληπτο κάθε φορά άλλο, άτομο ή ομάδα. Μαζί καλούνται κάθε φορά να εφεύρουν τη μορφή και το περιεχόμενο της συνάντησής τους. Πρόκειται για

κατ' εξοχήν άσκηση ελευθερίας και δημιουργίας του εαυτού
μέσα στη σχέση επικοινωνίας με τους άλλους.
